

OCTAVI AGUILERA
**L'ARTICLE,
FONT PER A LA POLÈMICA
LITERATURA-PERIODISME**

L'estudi de les relacions entre Literatura i Periodisme ha conegut totes les gradacions possibles, des de la més absoluta identificació fins a la polèmica ardorosa. José Acosta Montoro, en la seva coneguda obra "Periodismo y Literatura", justificava les esmentades relacions perquè "son como la rama y el tronco que no pueden vivir por separado" (1). El món del periodisme, en els seus orígens, i en les èpoques del seu primer desenvolupament, fou el món de la literatura, afegeix, atès que "las noticias, que constituyen el centro de la información que cada día ofrecen los periódicos, apenas se pasaban de breves correspondencias" (2). L'escriptor "omplia" el periòdic, fins que el desplegament tècnic anà imposant la seva llei, malgrat les lògiques resistències, producte de la inèrcia. Potser per un residual sentiment possessiu, l'escriptor es nega a reconèixer que el periodisme s'ha professionalitzat. "Frente a la confusión tradicional según la cual ser periodista es escribir en los periódicos, aparece naturalmente la reacción expresada en el apotegma de que escribir en los periódicos no es necesariamente ser periodista", va escriure l'any 1971 Manuel Fernández Areal (3). I Enrique de Aguinaga, que ha posat l'accent en la clarificació d'aquest assumpte al llarg de la seva vida professional i acadèmica, explica que "esta frontera del sustantivo Periodismo y la colaboración periodística es

una zona de confusió no sólo porque la colaboración, significada por la firma, se identifica indebidamente con el básico ejercicio periodístico, sino también porque este ejercicio genera sus propias firmas, y así, en el Periodismo firmado, coinciden los puros colaboradores, 'escritores en el periódico', y aquellos periodistas profesionales que practican el articulismo o la crítica como tradicionales formas de expresión del Periodismo" (4). Tanmateix, aquesta confusió tendeix a perpetuar-se, malgrat que, como he explicat en un altre lloc (5), no em sembla que avui tingui sentit seguir polemitzant seriosament sobre la línia de demarcació entre Periodisme i Literatura, en majúscules. Al meu entendre, i també segons parers de més autoritat, són dues coses diferenciades que comparteixen una mateixa eina de treball -el llenguatge-, encara que ho facin amb diversos objectius i amb pregones diferències, objectius i diferències que ja vaig analitzar en l'esmentat treball, i que no cal repetir. Qualsevol text bàsic per a estudiants de Ciències de la Informació explica les diferències entre llenguatge literari i llenguatge periodístic (6). Cal insistir en que aquesta confusió, aquesta munió de revolts, d'oscil·lacions, d'anades i vingudes, que perduren fins els nostres dies, en certs sectors, no és més que la lògica conseqüència de la ignorància que encara hi ha del Periodisme com a ciència, ignorància que se suposa que anirà reculant a mesura que es cullin els fruits de les nostres encara joves facultats de Ciències de la Informació. Perquè, com deia en aquell text, "un análisis serio y despojado de cualquier prejuicio de qué es exactamente el Periodismo y cuáles son sus manifestaciones concretas, sus géneros, evitaría polémicas superfluas, estériles y antañonas" (7). El fet de seguir considerant al periodista només com un escriptor equival a mantenir-se en el quadre referencial dels segles XVIII i XIX, afegia (8).

L'articulisme, entès com un estil "amè" o fulletonesc, en terminologia de Dovifat (9), enfront de l'articulisme de soca-rel periodística (el que genera productes d'estil editorialitzant o de sol·licitació d'opinió), contribueix moltíssim a aquesta confusió, a aquesta eterna polèmica. José Maria Alfaro ha escrit: "Claro que el entrecruce de literatura y periodismo estaba destinado a provocar el nacimiento y redondeo de una nueva especie de manifestación literaria de difícil definición—véase la evasiva e ineficaz del Diccionario de la Academia— y anchos límites e implicaciones: el artículo de prensa" (10). Ho diu bé: manifestació literària. Això és, independentment del canal utilitzat per a la seva publicació. És a dir: confondre manifestacions literàries amb productes periodístics és

com si limitessim al llibre tota possibilitat de vehicle de suport de la literatura. Hi ha un rebuig, "in mente", a que la literatura pugui servir-se damunt la safata del periòdic, tot i que, com ja va indicar encertadament Ramón Pérez de Ayala, "el periódico es un microcosmos; o si queréis la viña del Señor, donde hay de todo (...) No hay orden de humana actividad que le esté excluida" (11). En poques paraules, i per dir-ho sense embuts: encara hi ha qui comet la beineteria de creure que és periodisme tot allò que publica el periòdic.

Joaquín Roy es manifesta també d'acord amb el nostre punt de vista quan diu que "toda expresión escrita que atraiga la atención del lector hacia la palabra misma, que la escritura tenga vida propia e independientemente del cosmos que la ha generado, entra por derecho propio en la dimensión literaria. Por el contrario, si la mente del lector traspasa limpiamente la barrera de las palabras y se compenetra con el contenido, estamos en el territorio del periodismo y de la llana comunicaci6n" (12).

El professor Martínez Albertos, en aquesta tessitura, va arribar a afirmar, en una sèrie de conferències pronunciades a diversos països americans durant 1986 i 1987 (13), que "el periodismo no es literatura, ni en cuanto al contenido ni en cuanto a la forma. En muchas ocasiones, la literatura más excelsa está en abierta contradicción con el periodismo más exigente". Té una sòlida base, doncs, la delimitació entre gèneres literaris i gèneres periodístics, i aquests darrers poden definir-se de la següent manera, tal com proposa l'esmentat Martínez Albertos: "aquellas modalidades de creaci6n lingüística destinadas a ser canalizadas a través de cualquier medio de difusi6n colectiva y con el ánimo de atender a los dos grandes objetivos de la informaci6n de actualidad: el relato de acontecimientos y el juicio valorativo que provocan tales acontecimientos" (14).

Tomo, tautològicament, al meu treball anterior: El creador literari gaudeix d'absoluta llibertat i, fins i tot, pot permetre's el luxe d'escriure només per a ell, per a la seva pròpia i única satisfacció. El periodista treballa contra rellotge per a que el missatge interessi a tothom, arribi a tothom, i sigui el més útil, fàcil, directe i comprensible per a tothom, com aplicació pràctica d'unes tècniques professionals, superadores de la prehistòria del seu ofici (15).

Segons el meu parer, quan es parla —i s'escriu— del tema, molt sovint hom cau en el tòpic fàcil i s'imposa una mena d'exaltació romàntica, sobretot quan l'anàlisi prové d'escriptors, que provoca afirmacions tan candoroses com insostenibles.

Referències bibliogràfiques

- (1) José Acosta Montoro, *Periodismo y Literatura*, (dos volums), Madrid, Guadarrama, 1973, volum I, pàg. 51.
- (2) *Ibidem*.
- (3) Manuel Fernández Areal, *El derecho a la información*, Barcelona, Juventud, 1971, pàg. 99.
- (4) Enrique de Aguinaga, *Periodismo, profesión (Estudio para la definición objetiva del ejercicio profesional del Periodismo)*, Madrid, Fragua, pàg. 132.
- (5) Octavio Aguilera: *Periodismo y Literatura: una eterna polémica*, a "Revista de Ciencias de la Información", nº 5, Madrid, Universidad Complutense, 1988, pàgs. 63-69.
- (6) Sobre aquest mateix tema, pot veure's també el treball de Fernando Lázaro Carreter *Consideraciones sobre la lengua literaria*, a "Boletín Informativo de la Fundación Juan March", nº 21, Madrid, novembre de 1973, pàg. 462. També és interessant, del mateix autor, el treball *El lenguaje periodístico, entre el literario, el administrativo y el vulgar*, en el volum col·lectiu "Lenguaje en periodismo escrito", Madrid, Fundación Juan March, 1977.
- (7) Octavio Aguilera, op. cit., pàg. 65.
- (8) *Ibidem*.
- (9) Vid. Emil Dovifat, *Periodismo*, dos volums, Mèxic, UTEHA, 1959.
- (10) José María Alfaro, *Literatura y periodismo*, en "Cuenta y Razón", nº 5, Madrid, hivern 1982, pàg. 96.
- (11) José Acosta Montoro, op. cit., pàg. 56. No s'indica la font d'on es recull aquesta citació.
- (12) Joaquín Roy, *Ala. Periodismo y literatura*. Madrid, Ala, 1986, pàg. 32.
- (13) A Quito, Bogotà i Mèxic.
- (14) José Luis Martínez Albertos, *La noticia y los comunicadores públicos*, Madrid, Pirámide, 1978, pàg. 100.
- (15) Octavio Aguilera, op. cit., pàg. 69.